

**М.В. Трофімов,
С.І. Баранник,
С.О. Мунтян,
В.П. Кришень**

ПЕДАГОГІЧНІ І НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗДОБУТКИ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ (до 100-річчя кафедри загальної хірургії)

*ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»
вул. В. Вернадського, 9, Дніпро, 49044, Україна
SE «Dnipropetrovsk medical academy of Health Ministry of Ukraine»
V. Vernadsky str., 9, Dnipro, 49044, Ukraine
e-mail: dsma@dsma.dp.ua*

У 2016 році була відзначена важлива подія – 100-річчя заснування Дніпропетровської медичної академії, одного з провідних науково-педагогічних закладів України. За цим ювілеєм слідують аналогічні ювілеї створення опорних кафедр ВНЗ. У 2018 році відзначає 100-річний ювілей кафедри загальної хірургії. Це не тільки визначна подія, але й підсумок роботи кафедри за сторічний період. У цей час згадують не тільки досягнення і внесок у розвиток національної і світової науки.

Кафедра загальної хірургії Катеринославського державного медичного інституту була організована у вересні 1918 року. Першим завідувачем кафедри був професор Вінцент Цезаревич Томашевич, який на той час очолював Катеринославську губернську земську лікарню й одночасно був деканом лікувального факультету академії. Кафедра була розташована на базі губернської земської лікарні і займала хірургічне відділення на 25 ліжок.

Штат кафедри складала 3 асистенти і 5 ординаторів, серед яких слід відзначити Д.А. Василенка, майбутнього професора і керівника кафедри загальної хірургії (1951-1961 рр.). Професор В.Ц. Томашевич одночасно був і головним лікарем закладу, тому мав можливість використовувати своє положення для організації кафедри (благоустрій приміщень, збільшення кількості ліжок, штату тощо). 24 лекції з основ

**Засновник кафедри
професор Вінцент Цезаревич Томашевич
(1876-1965)**

хірургії з урахуванням перебігу і лікування інфікованих ран, які він читав протягом 1918-1919 рр., були видані в 1921 р. у вигляді підручника під назвою «Лекції по хірургічній патології і терапії». Значну увагу на кафедрі приділяли і практичним заняттям, які проводили за типом курації хворих студентами IV курсу з ретельним написанням історії хвороби.

Клініка займалася питаннями лікування ран (широко використовували метод постійного зрошення ран), оперативним лікуванням кістково-суглобового туберкульозу.

З 1923 по 1930 рік кафедрою загальної хірургії завідував доктор медицини, професор Володимир Миколайович Деревенко (1879-1939). З 1927 року кафедра переходить до 2-ї міської лікарні і базою її стає хірургічне відділення на 50 ліжок. Ця основна база кафедри була протягом майже 70 років, але й після переходу кафедри в 1996 році на базу клінічного об'єднання швидкої медичної допомоги вона залишається філією кафедри.

Професор В.М. Деревенко досконало володів декількома іноземними мовами, систематично слідкував за розвитком світової медицини і знав всі її досягнення. Він був блискучим лектором. Його лекції базувалися на даних літератури та умінні ясно і чітко, у красивій освітній формі викладати ту чи іншу тему. Через це лекції професора відвідували не тільки студенти, але й практичні лікарі багатьох лікувальних закладів міста.

Професор В.М. Деревенко був чудовим клініцистом-діагностом. Діагностику він поєднував з даними фізіології, патологічної анатомії та іншими дисциплінами. Особливо слід відзначити високу хірургічну техніку Володимира Миколайовича. Це був хірург-віртуоз, який вільно володів технікою складних операцій. Маючи добру професійну підготовку з оперативної урології у клініці професора С.П. Федорова, він першим у місті став використовувати інструментальні дослідження та операції на сечовивідних шляхах. Результатом його багаторічної наукової роботи була рукописна праця «Керівництво з хірургії», яка, на жаль, не була видана у зв'язку із трагічними обставинами в житті професора.

Кафедра загальної хірургії пройшла надзвичайно складний і плідний шлях у своєму становленні, розвитку, підготовці студентів, викладачів-хірургів, науковців. У подальшому кафедрі очолювали такі особистості, як професор Яків Йосипович Гальперн (1876-1941), професор Валентин Васильович Москаленко (1885-1943), професор Михайло Тимофійович Фрідман (роки життя невідомі), доцент Олександра Миколаївна Абрамова (1889-1973), професор Борис Гаврилович Векснер (роки життя невідомі), Заслужений діяч науки УРСР, професор Дмитро Оверкович Василенко (1883-1960), доцент Елеонора Йосипівна Марковська (1909-198?), доцент Рудольф Карлович Крикент (19??-1963), професор Людмила Несторівна Коваленко (1922-1986), професор Володимир Григорович Харченко (1931-2011), Заслужений діяч науки і техніки України, професор Микола Матвійович Бондаренко (1936-2016), професор Сергій Олексійович Мунтян. Кожен з них зробив вагомий внесок у розвиток кафедри, її внесок у світову науку. На сьогодні кафедру загальної хірургії очолює доктор медичних наук, доцент Микола Володимирович Трофімов.

Всього ж на кафедрі загальної хірургії на різних посадах за роки існування плідно працювали 111 співробітників. Саме ним належить та скарбниця здобутків кафедри, з якими вона зустрічає свій 100-річний ювілей.

Здобутки кафедри загальної хірургії за роки існування широкі й різнопланові. Вона є базовою кафедрою будь-якої хірургічної спеціальності. Кожен студент за роки існування академії проходив на ній навчання, отримував необхідні знання для подальшого вивчення не тільки хірургії, але й основ загальномедичних принципів лікувально-діагностичного напрямку, вивчаючи питання асептики й антисептики,

надання першої допомоги при різноманітних пошкодженнях, гемотрансфузії, хірургічної інфекції, методики обстеження хірургічного хворого тощо.

Для забезпечення процесу викладання дисципліни на кафедрі за роки її існування було видано власно й у співавторстві понад 40 друкованих видань, у тому числі посібники й підручники, оновлювалися і розроблялися навчальні програми викладання загальної хірургії, посібники з догляду за хірургічними хворими. Останнім часом, для викладання предмету іноземним студентам, деякі посібники перекладені й видані англійською мовою, готуються видання французькою мовою. На кафедрі створені й активно використовуються у викладанні навчальні відеофільми, створено й оснащено клас для відпрацювання практичних навичок на фантомах, розроблено унікальну методику визначення груп крові з використанням імітаторів крові і стандартних сироваток, зручних і безпечних у використанні, бо виключають контакт студентів із кров'ю.

Якісна медична підготовка на кафедрі приваблює іноземних студентів, які після закінчення навчання в академії залишаються на подальше навчання в клінічній ординатурі і магістратурі на нашій кафедрі. Серед них слід назвати таких, як: Фуад Гхалєб Абдалла Шанан (Палестина) (2000-2005); Айман Аїяд (Палестина) (2006-2009); Рагімов Ільгар Солтан огли (Азербайджан) (2006-2008); Чао Цзяо (Китай) (2009-2012); Амріт Бенжара (Непал) (2012-2016), Тарек АльХамада (Сирія) (з 2017 р.).

Стажування з хірургії за програмою обміну студентами на кафедрі проходила студентка із Сицилії Мілоне Маура (2018).

Кафедра загальної хірургії зробила вагомий внесок у розвиток таких напрямків хірургії, підготовки фахівців і становлення відповідних служб у Дніпропетровській області, як урологія, комбустіологія, невідкладна хірургія органів черевної порожнини. Її фахівці мали широке коло підготовки і вдало виконували оперативні втручання в області нейрохірургії, судинної хірургії, урології, травматології, на органах грудної і черевної порожнини, розробляли питання знебоління при хірургічних втручаннях.

Співробітники кафедри, перебуваючи в закордонному відрядженні, активно допомагали країнам Африки і Азії укріпити хірургічну службу.

Асистент А.А. Хрущов з 1975 по 1978 р. працював у республіці Малі в госпіталі м. Сегу. Одночасно він завідував хірургічним, гінекологічним відділеннями та пологовим будинком. Ім'я його було занесено до Почесної книги

посольства і він отримав багато подяк від уряду країни. З 1981 по 1983 р. був відряджений до Кампучії у м. Пном-Пень, де працював у госпіталі кампучійсько-радянської дружби завідувачем хірургічним відділенням і одночасно ви-

кладав хірургію на медичному факультеті Пном-Пеньського університету. Має за цю працю низку подяк. З 1986 до 1988 року на цій же посаді перебував у закордонному відрядженні доцент Г.Ю. Хапатьяко.

Практичне заняття з англомовними студентами проводить зав. кафедрою, д. мед. н., доц. М.В. Трофімов

Кандидат медичних наук, доцент М.К. Тимчук з 1975 року до липня 1979 року працював у Ефіопії, завідував хірургічним відділенням у м. Адис-Абеба в госпіталі імені «Жертв італійської агресії».

Основними науковими напрямками кафедри були: вивчення проблем асептики й антисептики, лікування ран (1918-1930 рр.), спинномозкова анестезія, хірургічний туберкульоз (1931-1940 рр.), невідкладна нейрохірургія, урологія, хірургічна патологія щитоподібної залози (1951-1961 рр.), актуальні проблеми термічної травми, клініка та лікування опікової хвороби, превентивна й реконструктивна хірургія наслідків термічної травми (1965-1996 рр.), невідкладна хірургія органів черевної порожнини й реконструктивна хірургія наслідків термічної травми (1996-2018 рр.).

Наукові дослідження кафедри хірургічних хвороб не обмежувалися тільки зазначеними

напрямками. Вони виходили за межі науководослідних ініціативних тем та охоплювали майже всі галузі хірургії і суміжних дисциплін, включаючи питання травматології, анестезіології, онкології, урології тощо.

Два співробітники кафедри – професори С.О. Мунтян (наукове відкриття № 42 і № 75) і С.І. Баранник (наукове відкриття № 126) за свій внесок у розвиток науки були відзначені як співавтори 3-х наукових відкриттів і нагороджені пам'ятними медалями «Автору наукового відкриття».

Всього за роки існування кафедри було виконано й захищено 61 дисертаційна робота, з них на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук – 14 і на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук – 67.

Серед співробітників кафедри вирости і сформувалися як видатні науковці, що в майбутньому очолювали кафедри академії, науково-

дослідні заклади і нашу академію, такі особистості, як:

- Кімбаровський Михайло Олександрович – д. мед. н., професор, завідувач кафедри факультетської хірургії;

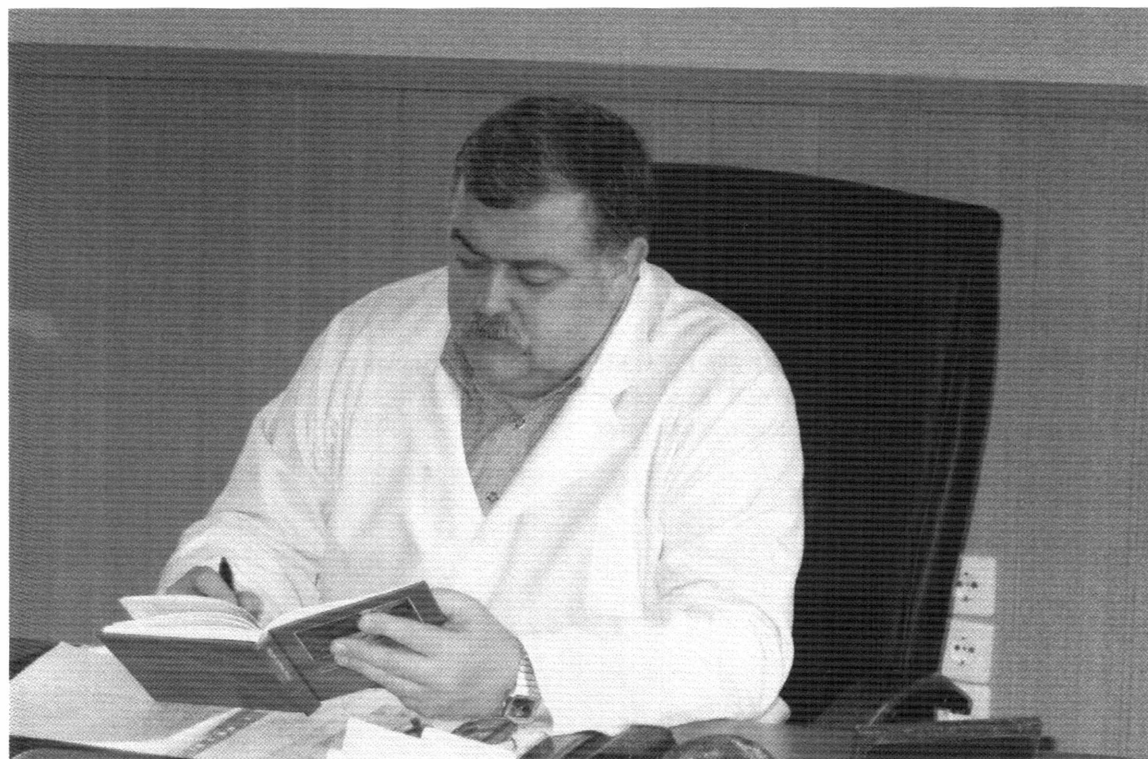
- Василенко Дмитро Оверкович – Заслужений діяч науки УРСР, д. мед. н., професор, зав. кафедрою загальної хірургії;

- Кришень Павло Федорович – Заслужений діяч науки УРСР, д.м.н., професор, директор НДІ гастроентерології (м. Дніпропетровськ);

- Хорошманенко Микола Якович – д. мед. н., професор, зав. кафедрою госпітальної хірургії, ректор ДМІ;

- Новицька-Усенко Людмила Василівна – д. мед. н., професор, член-кореспондент НАН та НАМН України, заслужений діяч наук України, лауреат Державної премії України та премії Уряду Російської Федерації, зав. кафедрою анестезіології і реанімації, проректор з наукової роботи, ректор ДМА;

- Мунтян Сергій Олексійович – д. мед. н., професор, завідувач кафедри загальної хірургії ДМА, академік Міжнародної академії сімейної медицини, нетрадиційних методів лікування, академік Української академії наук та керівник її Придніпровського відділення.

Професор С.О. Мунтян за науковою роботою

Наукова продукція кафедри налічує понад 2000 наукових статей, 16 монографій, 80 авторських свідоцтв на винаходи, патенти, рацпропозиції.

Наукові здобутки кафедри отримали міжнародне визнання. Такі співробітники, як професори С.О. Мунтян та В.П. Кришень, С.В. Слесаренко, д. мед. н. П.О. Бадюл на сьогодні є дійсними членами Європейських хірургічних Асоціацій, беруть активну участь у роботі міжнародних форумів з актуальних питань хірургії, комбустіології, стажувалися за кордоном.

Географія наукового співробітництва за останні роки значно поширилась: Австрія (2007, 2012, 2013), Англія (2000, 2012), Білорусь (2004), Бельгія (2003), Болгарія (2011), Вірменія (2018),

Голландія (2011), Греція (1999), Грузія (2009), Іспанія (2006, 2017, 2018), Італія (2008, 2010, 2017), Ісландія (2016), Китай (2015), Ліван (2014), Мальта (2013), Польща (2009, 2011, 2015, 2017, 2018), Росія (2000, 2001, 2003, 2006, 2009, 2011), Словенія (2002), Туреччина (2012), Угорщина (2007), Узбекистан (2017), Чеська Республіка (2005, 2018), Швейцарія (2009).

На сьогодні штат кафедри складають: зав. кафедрою доцент М.В. Трофімов, професори кафедри С.І. Баранник, В.П. Кришень, С.О. Мунтян, доценти Б.В. Гузенко, Т.М. Панікова, асистенти к. мед. н. Н.М. Нор, к. мед. н. П.В. Лященко, к. мед. н. К.С. Слесаренко, В.В. Задорожний, аспірант О.І. Корпусенко.

**Конгрес Європейської Асоціації хірургів (Краків, Польща, 2009)
Зліва направо: проф. В.П. Кришень (Україна), проф. Гамма-Родрігес (Бразилія),
акад. П.Д. Фомін (Україна)**

Співробітники кафедри складають потужний механізм, який здатен на достатньо високому рівні продовжувати плідно виконувати пе-

дагогічне навантаження, проводити хірургічну науково-дослідну й лікувальну роботу.

**Колектив кафедри сьогодні (2018 р.)
Зліва направо (1 ряд): асп. О.І. Корпусенко, проф. С.О. Мунтян, зав. каф., доц. М.В. Трофімов,
ас. Н.М. Нор; (2 ряд): ас. П.В. Ляшенко, проф. С.І. Баранник, ас. І.В. Гапонов, проф. В.П. Кришень,
ас. К.С. Слесаренко, доц. Б.В. Гузенко, ас. В.В. Задорожний, ст. лаб. К.Ю. Демура**

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вірність Гіппократу: Альманах Дніпропетр. мед. ін-ту (1916-1991) / за ред. Л.В. Новицької-Усенко; Упоряд.: Л.В. Новицька-Усенко, Т.О. Бажан, І.С. Білий [та ін.]. – Дніпропетровськ: Січ, 1991. – 95 с.
2. 85 років. Дніпропетровська державна медична академія / за ред. Г.В. Дзяка. – Дніпропетровськ: РВА "Дніпро-ВАЛ", 2001. – 816 с.
3. Дніпропетровська державна медична академія. Історія. Сучасність. Особистості. / під заг. ред. Г.В. Дзяка. – Харків: Кроссруд, 2011. – 364с.
4. Матеріали к истории кафедры общей хирургии (1918-1965): Рукопись. – Днепропетровск, 1965. – 74 с.
5. Матеріали к истории кафедры общей хирургии (1966-1985): Рукопись. – Днепропетровск, 1985. – 89 с.
6. Професори: Бібліографічний довідник професорів ДДМА / Упорядн. О.В. Люлько. – Дніпропетровськ: Пороги, 2002. – 318с.
7. Трофімов М.В. Професор Вінцент Цезаревич Томашевич – засновник кафедри загальної хірургії (до 140-річчя від дня народження) / М.В. Трофімов, С.І. Баранник, С.О. Мунтян, В.П. Кришень // Медичні перспективи. – 2016. – Т. XXI, № 2. – С. 141-144.

REFERENCES

1. Novitska-Usenko LV, Bazhan TO, Bilyi IS et al. [Loyalty to Hippocrates: Almanac of the Dnepropetrovsk Medical Institute (1916-1991)]. edit. Novitskaya-Usenko LV. Dnepropetrovsk. 1991;95. Ukrainian.
2. [85 years old. Dnepropetrovsk State Medical Academy]. Edited by Dzyak GV. Dnepropetrovsk, RVA "Dnipro-VAL". 2001; 816.
3. [Dnepropetrovsk State Medical Academy. History. Modernity. Personalities], Editor Dzyak GV. Khar-kiv, Krossroud. 2011;364. Ukrainian.
4. [Materials to the history of the department of general surgery (1918-1965). Manuscript]. Dnepropet-rovsk. 1965;74. Russian.
5. [Materials to the history of the Department of General Surgery (1966-1985). Manuscript]. Dnipro-petrovsk. 1985;89. Russian.
6. Liulko OV. [Professors: Bibliographic guide of the professors of the DSMA]. Dnepropetrovsk, Porogy. 2002; 318.
7. Trofimov MV, Barannik SI, Muntian SO, Kry-shen VP. [Professor Vincent Tzarevich Tomashevich - founder of the Department of General Surgery (to the 140-th anniversary of his birth)]. Medicni perspektivi. 2016;XXI(2):141-4.

